DOI : https://doi.org/10.5281/zenodo.15674366

ମୂଳ ପ୍ରବନ୍ଧ

୧୮୮୦-୨୦୦୦ ମସିହାର କାବ୍ୟକବିତାରେ ଇତିହାସର ସ୍ୱର : ଏକ ପରିଚିତି

ସବ୍ୟସାଚୀ ସାହୁ

ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାର :

ଇତିହାସ ରଚନା ଏକ କଳାତ୍ମକ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି । ଇତିହାସ ବାସ୍ତବ ଘଟଣାବଳୀକୁ ସାମ୍ପ୍ରତିକ ପ୍ରେକ୍ଷାପଟରେ ଅତୀତକୁ ରୋମନ୍ଥନ କରି ଗତ, ମୃତ, ହୃତ ଗୌରବକୁ ପୁନଃର୍ଜୀବିତ କରିପାରୁଥିବା ଏକ ଭବ୍ୟ ସୃଜନତା ଅତଳ ଗର୍ଭରେ ଲୀନ ବୀର, ଅବୀର, ଗାଥା, ସମାଜ, ସଂସ୍କୃତି, ଜୀବନ ଶୈଳୀ, ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟା ପ୍ରଭୃତିର ନିର୍ଯ୍ୟାସ ବ୍ୟାଖ୍ୟା । ଅତୀତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘଟଣାବଳୀକୁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପଦ୍ଧତିରେ ଆବିଷ୍କାର କରିବା ହେଉଛି ଇତିହାସ । ଆଲୋଚକ ବ୍ରିଆଁନ୍ ଯୋଶୀ'ଙ୍କ " "ଦି ହ୍ୟାଣ୍ଡବୁକ୍ ଅଫ ହିଷ୍ଟ୍ରିକାଲ୍" ପୁସ୍ତକରେ – " "ଇତିହାସ ହେଉଛି ଅନୁସନ୍ଧାନ ବା ଅନୁସନ୍ଧାନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାପ୍ତ ଜ୍ଞାନ" ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଏକ ଜୀବନ ଅତୀତ ରହିଥାଏ, ଯାହାକି ଭବିଷ୍ୟତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଥାଏ। ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ପରି ସମସ୍ତ ସମାଜ, ଜାତି, ପ୍ରଦେଶ, ଅଂଚଳର ଏକ ଅକଳ୍ପନୀୟ ଇତିହାସର ପୃଷ୍ଠା ରହିଥାଏ । ଏହି ଇତିହାସ ବିକଶିତ ସଭ୍ୟତାର ମାନ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରିଥାଏ, ଉନ୍ନତିରୁ ଉନ୍ନତ୍ତର ଦିଗକୁ ଗତି କରିଥାଏ । ସ୍ୱ – ଇତିହାସକୁ ସର୍ବେ ଶୀର୍ଷରେ ରଖିଥାନ୍ତି, ଠିକ୍ ସେହିପରି ମଧ୍ୟ ଶୀର୍ଷ ସ୍ଥାନ ପ୍ରଦାନ କରିଥାନ୍ତି । ଏହି ଜାତିର ଇତିହାସକୁ ଉପଜୀବ୍ୟ କରି ଅନେକ ପୋଥି, ଆଲୋଚନା, ସମୀକ୍ଷାଗ୍ରନ୍ଥ ରଚିତ ହୋଇଅଛି । ସ୍ମୃତି ବିଲୋକିତ ଅତୀତ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ କର୍ମ ପ୍ରେରଣାର ଉତ୍ସ । ମୃତ୍ୟୁ ସଂଜୀବନୀ ଭଳି ମୁହୂର୍ତ୍ତୁ ପ୍ରାଣକୁ ଜୀବନର ଶତରଙ୍ଗ ବିଭାଗରେ ବିଭୂଷିତ କରିଥାଏ । ଇତିହାସ ତେଣୁ ଚିର ବନ୍ଦ୍ୟ ଓ ଈପସିତ ହୋଇଥାଏ । ଯେଉଁଠି ସନ, ତାରିଖ, ମସିହା ଓ ଘଟଣାର ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ପରିବେଷ୍ଟନୀ ଖୋଜାଯାଏ, ସେଠି ଇତିହାସ ବିରାଗ ଭାଜନ ହୋଇଯାଏ । ଇତିହାସ ବିବର୍ତ୍ତନର ଏକ ରୂପ ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରେ । ଇତିହାସ ରତ୍ନକୁ ପାଠକର ହୃଦଦେଶରେ ଶୋଭିତ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଅନେକ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଅସଂଖ୍ୟ ସବୁଜ, ନାଲି, ନୀଳ ମୋତିର ଆବଶ୍ୟକତା ହୋଇପଡ଼ିଛି । ଫଳରେ ସାହିତ୍ୟରେ ଐତିହାସିକ, କାବ୍ୟ, କବିତା, ନାଟକ, ଏକାଙ୍କିକା ଆବିର୍ଭାବ ହୋଇଛି । ଦେଶ ଓ ଜାତିର ସଙ୍କଟ କାଳରେ ଐତିହାସିକ ସାହିତ୍ୟର ସୃଷ୍ଟି । ଏକଦା ଶୌର୍ଯ୍ୟ, ବୀର୍ଯ୍ୟ, ପରାକ୍ରମ କରିଥିବା ଜାତି ଘନଘନ ବୈଦେଶିକ ଆକ୍ରମଣ ଓ ଲୁଣ୍ଠନ ତଥା ଇର୍ଷାପରାୟଣ ପ୍ରତିବେଶୀ ରାଜ୍ୟ ସମୂହର ଚକ୍ରାନ୍ତର ଚକ୍ରବ୍ୟୁହରେ ଯେତେବେଳେ ଅବଶ ହୋଇପଡ଼ିଲା ତା'ପ୍ରାଣରେ ଜାତୀୟତା ବହ୍ନି ପ୍ରଜ୍ୱଳନ ପୂର୍ବକ ପୁଣି ହୃତମୃତ ଗୌରବକୁ ଫେରାଇ ଆଣିବାପାଇଁ ଅନେକ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ସାହିତ୍ୟିକ ଇତିହାସକୁ ଅମୋଘ ଆୟୁଧ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିନେଲେ ।

ଇତିହାସ ଓ ସାହିତ୍ୟ ପରସ୍ପର ଜଡ଼ିତ । ସ୍ୱ-ଇତିହାସକୁ ସର୍ବେ ଶୀର୍ଷରେ ରଖିଥାନ୍ତି ଠିକ୍ ସେହିପରି ସାହିତ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ଶୀର୍ଷସ୍ଥାନ ପ୍ରଦାନ କରିଥାନ୍ତି । ଏହି ଇତିହାସକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ଅନେକ ପୋଥି,

ଯୋଗାଯୋଗ :
ସବ୍ୟସାଚୀ ସାହୁ, ଗବେଷକ
ଶିକ୍ଷା ଓ ଅନୁସନ୍ଧାନ, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ଭୁବନେଶ୍ୱର,
Email: sabyasahu229@gmail.com
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0006-9037-957X

This is an open access journal, and articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial Share Alike 4.0 License, which allows others to remix, tweak, and build upon the work non commercially, as long as appropriate credit is given and the new creations are licensed under the identical terms.

For reprints contact: *pracheepatrika@rediffmail.com*

ପ୍ରାପ୍ତି	ସମୀକ୍ଷିତ	ଗୃହୀତ	ପ୍ରକାଶିତ
୪.୦୩.୨୦୨୫	୧୧.୦୪.୨୦୨୫	୨୫.୦୫.୨୦୨୫	୧.୦୬.୨୦୨୫

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ କିପରି ଉଦ୍ଧୃତ କରିବେ : ସାହୁ, ସବ୍ୟସାଚୀ, ୨୦୨୫। ୧୮୮୦-୨୦୦୦ ମସିହାର କାବ୍ୟକବିତାରେ ଇତିହାସର ସ୍ୱର : ଏକ ପରିଚିତି। ବାସ୍ତବତାର ପରିପ୍ରକାଶ ପ୍ରାଚୀ। ଭାଗ :୧୧, ସଂଖ୍ୟା: ଗ, ପୃଷ୍ଠା : ୪୪-୪୮ ।

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ଅନ୍‌ଲାଇନରେ ପଢିବାପାଇଁ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତୁ

Quick Response Code:

Available online at : https://pracheenews.com/

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.15674366

Article No - BPP00309

ଆଲୋଚନା, ସମୀକ୍ଷା ଗ୍ରନ୍ଥ ଗୁଡ଼ିକ ରଚିତ ହୋଇଛି । ଭାରତୀୟ ସାହିତ୍ୟରେ ଇତିହାସକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ଅନେକ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚିତ ହୋଇଅଛି। ଇତିହାସର ଅନେକ ଘଟଣା, ଚରିତ୍ରକୁ ଆଧାରକରି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ଅନେକ କାବ୍ୟ କବିତା, ନାଟକ, ଏକାଙ୍କିକା, ଉପନ୍ୟାସ, ଗଳ୍ପ ପ୍ରଭୃତି। କେତେବେଳେ ସାହିତ୍ୟିକ ଇତିହାସକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ଲେଖେ ତ ! କେତେବେଳେ ଇତିହାସର ଘଟଣା ଚରିତ୍ରକୁ ଆଧାରକରି ପରୋକ୍ଷ ଭାବେ ସାହିତ୍ୟ ସୃଜନରୁ ଝରିପଡ଼େ । ତତ୍ ପରି କାବ୍ୟ କବିତାରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଇତିହାସ ଜୀବନ୍ତ ଭାବରେ ଲେଖନୀରୁ ବର୍ଣ୍ଣନା ଶୈଳୀ ପ୍ରୟୋଗରୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅନୁଭୂତ କରାଏ । ଆଲୋଚ୍ୟ ସମୀକ୍ଷାରେ ଓଡ଼ିଶା ଇତିହାସ, ଭାରତ ଇତିହାସ, ପୃଥିବୀ ଇତିହାସକୁ ଆଧାର କରାଯାଇଛି ।

ପ୍ରମୁଖ ଶବ୍ଦାବଳୀ :

ସଂସ୍କୃତି, ଯୁଦ୍ଧ, ଇତିହାସ, ଐତିହ୍ୟ, ବୈରାଗ୍ୟ, ନିର୍ବାଣ, ସମର, ସ୍ୱର, ଗୌରବ।

ବିଷୟବସ୍ତୁ :

ଭାରତୀୟ ସାହିତ୍ୟରେ ଇତିହାସଭିତ୍ତିକ ରଚନାର ସଂଖ୍ୟା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୀମିତ । ଜଣେ ଐତିହାସିକ କହିଛନ୍ତି – "ହିନ୍ଦୁମାନେ ଐତିହାସିକତା ପ୍ରତି ଆଦୌ ମନଯୋଗୀ ନୁହଁନ୍ତି, ଘଟଣାର ଧାରାବାହିକତା ପ୍ରତି ସେମାନେ ସର୍ବଦା ବିତସ୍ପୃହ" । ପୁରାଣରୁ ବିଷୟ ସଂଗ୍ରହ କରି ଅଳଙ୍କାରଶାସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଦୃଢ଼ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଯୋଗୁଁ ବାସ୍ତବ ଘଟଣାକୁ କାବ୍ୟରେ ସ୍ଥାନଦେବାପାଇଁ ଆଦୌ ଉତ୍ସାହିତ ନୁହେଁ, ତେଣୁ ଇତିହାସର ନିଷ୍କାରୁ ସତ୍ୟକୁ ଭିତ୍ତିକରି ଶୃଙ୍ଗାର ରସପୂର୍ଣ୍ଣ କାବ୍ୟରଚନା ଏକ କଷ୍ଟକର ବ୍ୟାପାର। ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟରେ ଏପ୍ରକାର ଆଦର୍ଶର ବିରଳତା ହେତୁ ଓଡ଼ିଆ କବିମାନେ ଇତିହାସ ଭିତ୍ତିକ କାବ୍ୟ ରଚନାରୁ ନିବୃତ୍ତ ରହିବା ଶ୍ରେୟସ୍କର ବୋଲି ମାନିନେଇଛନ୍ତି । ବ୍ରଜନାଥ ବଡ଼ଜେନାଙ୍କ "ସମର ତରଙ୍ଗ' (୧୭୩୦-୧୮୦୦) ଐତିହାସିକ କାବ୍ୟ ଭାବରେ ଏକାନ୍ତ ସମର୍ଥ । ଏଥିରେ ସାତୋଟି ଅଧ୍ୟାୟ ରହିଛି । ଢେଙ୍କାନାଳ ରାଜାଙ୍କ ସହିତ ମରହଟ୍ଟାମାନଙ୍କ ଲାଗିରହିଥିବା ଯୁଦ୍ଧର ବିଷୟବସ୍ତୁ ଏ କାବ୍ୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । କବି ନୃସିଂହଚରଣ କବିଚନ୍ଦ୍ର ରାୟଗୁରୁଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ବୁଢ଼ାପଙ୍କ ଯୁଦ୍ଧ ପୋଥି ବା ରାଜା ସୋମନାଥ ସିଂହଦେବ, ବାସୁଦେବ ତ୍ରିପାଠୀଙ୍କ "ବୀର' ପରାକ୍ରମ' ଏଥିରେ ରଣନୀତି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଛି । ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ପ୍ରଥମାର୍ଦ୍ଧରେ ପୁରୀର 'ଜଗନ୍ନାଥ ଐତିହାସିକ ଗବେଷଣା ସମିତି' ଆନୁକୂଲ୍ୟରେ କହ୍ନାଇ ଚମ୍ପତିରାୟଙ୍କ ବାରଟି ଅଧ୍ୟାୟ ବିଶିଷ୍ଟ 'ପାଇକଖେଦା' ପୁସ୍ତକ, ଓଡ଼ିଶାର ସାମାରିକ ଐତିହ୍ୟର ସୂଚନା ଦିଏ । ୧୮୦୩ ମସିହାରେ ନୟାଗଡ଼ ରାଜା ବ୍ରଜବନ୍ଧୁସିଂହ ସାମନ୍ତଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧରେ ଘୁମୁସୁର ରାଜା ଶ୍ରୀକର ଭଞ୍ଜଙ୍କୁ ପରାଜିତ କରିବାର ଘଟଣାକୁ ନେଇ 'ଯୁଦ୍ଧଗୀତି' କାବ୍ୟ ରଚିତ । ପୁରୀର କବି ମଧୁସୂଦନ ବିପ୍ର ୧୮୪୩ରେ 'ଫିରିଙ୍ଗି କଳି ଭାରତ', ଭୁବନେଶ୍ୱର ମିଶ୍ରଙ୍କ 'ଭବାନୀ', ସୁନ୍ଦରମଣିଙ୍କ 'ପଦ୍ମାବତୀ' କାବ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟକବିତାରେ ଇତିହାସର ପ୍ରଭାବର ପ୍ରାରମ୍ଭ ହୁଏ ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟରୁ । ଇତିହାସର ନିଷ୍କରୁ ସତ୍ୟକୁ ଭିତ୍ତିକରି ଶୃଙ୍ଗାର ରଚନା ଏକ କଷ୍ଟକର ବ୍ୟାପାର, ତେଣୁ ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟରେ ଏପ୍ରକାର ଆଦର୍ଶର ବିରଳତା ହେତୁ ପ୍ରାଚୀନ କବିମାନେ ଇତିହାସ ଚେତନା ଭିତ୍ତିକ କାବ୍ୟ ରଚନାରୁ ନିବୃତ୍ତ ରହିବା ଶ୍ରେୟସ୍କର ବୋଲି ମାନି ନେଇଛନ୍ତି । ପ୍ରାଚୀନ କାବ୍ୟରେ କେତୋଟି ହାତଗଣତି ପୁସ୍ତକରେ ଇତିହାସର ସ୍ୱର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟ କବିତାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଇତିହାସର ସ୍ୱର ଶୁଣିବାକୁ ମିଳେ । ରାଧାନାଥ ରାୟ ତାଙ୍କ କେତେକ କାବ୍ୟରେ ଐତିହାସିକ ଚରିତ୍ର ଓ ଘଟଣାକୁ ଆଧାରକରି ନବ ମୂଲ୍ୟାୟନ କରିଛନ୍ତି । କେଉଁଠି ଚରିତ୍ର ତ ! ଆଉ କେଉଁଠି ଘଟଣା/ପୃଷ୍ଠଭୂମିକୁ ଆଧାରକରି ସେ ସାହିତ୍ୟରେ ଇତିହାସକୁ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରିଛନ୍ତି । ରାଧାନାଥ ରାୟଙ୍କ 'କେଦାରଗୌରୀ' କାବ୍ୟରେ ଲଲାଟେନ୍ଦୁ କେଶରୀ ବାସ୍ତବ ଚରିତ୍ର । 'ମାଦଳାପାଞ୍ଜି' ଓ ପ୍ୟାରୀମୋହନ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ 'ଓଡ଼ିଶା ଇତିହାସ' ପ୍ରମାଣ କରେଯେ ଲଲାଟେନ୍ଦୁ କେଶରୀ ଭୁବେନେଶ୍ୱର ଓ ଅନେକ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ । 'ନନ୍ଦୀକେଶରୀ' କାବ୍ୟରେ ଚୋଡ଼ଗଙ୍ଗଦେବ ଜଣେ ଐତିହାସିକ ଚରିତ୍ର ହେଲେ ଘଟଣାରେ କାଳ୍ପନିକତା ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ପଶିଯାଇଛି, ଏ ଚରିତ୍ରର ଅବତାରଣା ନାମମାତ୍ର । ସେହିପରି 'ଚିଲିକା' କାବ୍ୟରେ କିଛି ସତ୍ୟତା ରହିଅଛି । ରାଜା ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବ ଓ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କ କିଛି ଘଟଣାରେ ସତ୍ୟତା ରହିଛି । 'ଯଯାତିକେଶରୀ' କାବ୍ୟରେ ଯଯାତିର ଓଡ଼ିଶା ଆଗମନ ଓ ଯାଜପୁରରେ ରାଜଧାନୀ ସ୍ଥାପନ ଏହାର ଐତିହାସିକ ସତ୍ୟତା ରହିଅଛି । ଏଥିରେ ଐତିହାସିକ ଉଦୟଗିରି ବିରୂପାକୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ଅଧିକାଂଶ ବୌଦ୍ଧମୂର୍ତ୍ତି ଅବସ୍ଥିତ । 'ଦରବାର' କାବ୍ୟରେ ଇଂରେଜ ପଦଲେହନକାରୀ ରାଜା ଓ ଜମିଦାରଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟଙ୍ଗ କରାଯାଇଛି । ୧୮୯୪ରେ ବାରବାଟୀ ଦୁର୍ଗରେ ବସିଥିବା ସଭାକୁ ନେଇ ରଚିତ ଗୌଣ ଇତିହାସ ଏଥିରେ ସର୍ବପ୍ରଧାନ । ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତିଙ୍କ 'ପୁଷ୍ପମାଳା' ସଂକଳନସ୍ଥ 'ଯୋଶେଫାଇନ' କବିତାରେ ନେପୋଲିୟମ ବୋନାପର୍ଟ ବିଭିନ୍ନ ଦେଶ ଜୟ କରିଥିବା ଚିତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ସେହିପରି 'ଶାକ୍ୟସିଂହ ବୈରାଗ୍ୟ' (ପୁଷ୍ପମାଳା) କବିତାରେ ସଂସାର ପ୍ରତି ଗୌତମବୁଦ୍ଧଙ୍କ

ବୈରାଗ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ । 'ଅବସରବାସରେ' (୧୯୦୮) ସଂକଳନସ୍ଥ 'କ୍ଲିଓପେଟ୍ରା' କବିତାରେ ମିଶର ଦେଶର ଶେଷ ଅଧିପତି ପି. ଟଲେମୀଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଛି । ଏହି ସଂକଳନର 'ଜାପାନ ରୁଷ', 'କଳାପାହଡ଼', 'ସତୀ ଲୁକ୍ରେସିଆ' ଇତ୍ୟାଦି କବିତାରେ ଇତିହାସ ପ୍ରତିଫଳିତ । ବୌଦ୍ଧବତାର' କାବ୍ୟରେ ଗୌତମବୁଦ୍ଧଙ୍କ ସଂସାର ତ୍ୟାଗ, ତପସ୍ୟା, ତପସ୍ୟାରେ ସିଦ୍ଧିଲାଭ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ପ୍ରଚାର ବିଷୟରେ ବର୍ଣ୍ଣନା ହୋଇଛି । "ଉତ୍କଳ ଭ୍ରମଣ' ଏହା ଏକ ପଦ୍ୟ ଆକାରରେ ଲିଖିତ ଭ୍ରମଣ ବୃତ୍ତାନ୍ତ, ଏଥିରେ ଓଡ଼ିଶା ଇତିହାସର କିଛି ଚିତ୍ର ଉଦଭାସିତ ହୋଇଛି । "ଉତ୍କଳର ବିଗତ ଗୌରବ' କବିତାରେ ୧୨୦୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଖିଲିଜି ୧୭ଜଣ ସୈନ୍ୟଙ୍କ ସହାୟତାରେ ବଙ୍ଗଦେଶର ତତ୍କାଳୀନ ସ୍ୱାଧୀନ ଭୂପତି ଲକ୍ଷ୍ମଣସେନଙ୍କୁ ପରାଜିତ କରି ବଙ୍ଗଦେଶ ଅଧିକାର କରିଥିଲେ । ୧୨୪୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ତୁଗାନ ଖାଁ ପଞ୍ଚାଶ ହଜାର ସୈନ୍ୟ ଧରି ଉତ୍କଳ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିବା କଥା ବର୍ଣ୍ଣିତ । ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ଅନ୍ୟ ଏକ କବିତା "ଜାପାନ' କବିତାରେ ମଧ୍ୟ ଇତିହାସର ଚିତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।

ପଲ୍ଲୀକବି ନନ୍ଦକିଶୋର ବଳଙ୍କ କବିତାରେ ମଧ୍ୟ ଇତିହାସର ସ୍ୱର ଶୁଣାଯାଏ । ତାଙ୍କର "କୃଶା ଗୌତମୀ' କବିତାରେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ଚିତ୍ର ଦେଖରବାକୁ ମିଳେ । "ଜୟସିଂହ' କବିତାରେ ଜୟସିଂହଙ୍କ ବୀରତ୍ୱକୁ କବି ଅତି ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ପ୍ରତିଫଳିତ କରିଛନ୍ତି । ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେରଙ୍କ "ଉତ୍କଳ ଲକ୍ଷ୍ମୀ' କାବ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ଇତିହାସକୁ ଜୀବନ୍ତ ଭାବରେ ପ୍ରତିଫଳିତ କରିଛନ୍ତି । କବିଶେଖର ଚିନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତିଙ୍କ "ଶ୍ରୀ ମୁକୁନ୍ଦଦେବ' କାବ୍ୟରେ ଉତ୍କଳର ନୌବାଣିଜ୍ୟ ଉତ୍କଳର ଇତିହାସ ବର୍ଣ୍ଣିତ । ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାନ୍ତିଙ୍କ "ଖଣ୍ଡଗିରି'ରେ ଖଣ୍ଡଗିରିର ଐତିହାସିକ ଚିତ୍ରକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ଭାଗିରଥି ରଥଙ୍କ "ଉତ୍କଳ ଚରିତ' (୧୯୧୦)ରେ ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଐତିହାସିକ ଓ ପ୍ରତ୍ନତାତ୍ତ୍ୱିକ ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କର ଉପକରଣ ପ୍ରସ୍ତୁତି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଛି । ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସଙ୍କ "ଧର୍ମପଦ'ର ଇତିହାସ ସହିତ କାଳ୍ପନିକତାକୁ କବି ଯୋଡ଼ି ଦେଇଛନ୍ତି । ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ରଙ୍କ "ଧରଣୀଧର'(୧୯୧୧), "ବାରବାଟୀ ବକ୍ଷେ' (୧୯୨୫), ଶିଖିମାନାଇଁ, କଏଦୀର ଗୀତ(୧୯୧୩), ପଦ୍ମାବତୀ ଇତ୍ୟାଦି କବିତାରେ ଇତିହାସର ସ୍ୱର ପ୍ରତିଫଳିତ । ପଦ୍ମଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ "ଖୋରଧା ପ୍ରଥମ ଦର୍ଶନେ' (୧୯୨୪), "ଧଉଳି ପାହାଡ଼' (୧୯୨୦) ବୈଷ୍ଣବ ପାଣିଙ୍କ "ଗଙ୍ଗେଶ୍ୱରଦେବ' ପ୍ରଭୃତିରେ ଉତ୍କଳର ଐତିହାସିକ ଚିତ୍ର ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଅଛି । ବୀରକିଶୋର ଦାସଙ୍କ "ମୋହନବଂଶୀ' (୧୯୨୦)ରେ ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନର ଚିତ୍ର । ଘରେ ଘରେ ଅରଟ ଚାଲୁ ବୋଲି ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀ ଆହ୍ୱାନ ଦେଇଛନ୍ତି, ସ୍ୱଦେଶୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଚିତ୍ର-

"ଘରେ ଘରେ ଚଳା ଅରଟ
ଅରଟରେ ଭାଇ   ଜାତିର ମୁକତି
ଅରଟ ଦେଶର କଳପ ବଟ
ହାତ କଟା ସୁତା   ଯହୁଁ ହୁଡ଼ିଲେ
ବିଦେଶୀ ଦରବେ ଦେଶ ଭରିଗଲା"

ଶ୍ରୀପତି ମିଶ୍ରଙ୍କ ସ୍ୱଦେଶ ଭାଇ କବିତାରେ ସ୍ୱଦେଶ ଆନ୍ଦୋଳନର ଚିତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । "ବିଦ୍ରୋହୀ ବୀଣା' କବିତାରେ ଲବଣ ସତ୍ୟାଗ୍ରହର ଚିତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ହରେକୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ରଙ୍କ "ଆତ୍ମଦାନ (୧୯୪୨-୧୯୪୫)' କାବ୍ୟରେ ଭାରତର ସ୍ୱାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନର ଚିତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । କବିଙ୍କର ପଳାସୀ ଅବସାନେ (୧୯୬୯) କବିତାରେ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ସତ୍ୟାଗ୍ରହର ଚିତ୍ର ତଥା ଇତିହାସର ସ୍ୱର ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ତାଙ୍କର "ଚାରିଚକ୍ଷୁ' (୧୯୪୩) କାବ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଐତିହାସିକ ଘଟଣାବଳୀ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ ସାବତଙ୍କ "ଆହ୍ୱାନ' (୧୯୩୦) କବିତାରେ ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗଦେବା, ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଗଡ଼ଜାତ ପ୍ରଜା ଆନ୍ଦୋଳନ, ଗଡ଼ଜାତ କୃଷକ ବିଷୟରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ବୈକୁଣ୍ଠନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ "ଅମ୍ବାପଲ୍ଲୀର ଉତ୍କଣ୍ଠା' (୧୯୩୧) କବିତା, ବୁଦ୍ଧବନ୍ଦନା (୧୯୩୧), ମହାନିର୍ବାଣ (୧୯୩୫), ନିର୍ବାଣ ଆନନ୍ଦ (୧୯୩୫), ବୁଦ୍ଧଓ ରାହୁଳ (୧୯୩୫), ପରିନିର୍ବାଣ (୧୯୩୫), "କିସାସାଗୌତମୀ' (୧୯୩୬)ରେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ଇତିହାସ ବର୍ଣ୍ଣିତ। ଦିବ୍ୟାକିଶୋର ସାହୁଙ୍କ "ସୁନ୍ଦର ରାଜଧାନୀ' (୧୯୩୬) କବିତାରେ ଉତ୍କଳ ଇତିହାସ ଓ ଭାରତ ଇତିହାସ କଥା ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ପ୍ରତାପସେନଙ୍କ "ଯୁଦ୍ଧଗୀତି' ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧରେ ଘଟିଥିବା ଘଟଣା ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଛି । ପୁଣି ତାଙ୍କର "ରାଣୀ ଦୁର୍ଗାବତୀ' (୧୯୫୯) କବିତାରେ ଗୋଣ୍ଡାବନାବାଗର ରାଣୀ ଦୁର୍ଗାବତୀ ନିଜର ଶେଷନିଶ୍ୱାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋଗଲସେନାଙ୍କ ସହ ଲଢ଼ିଥିଲେ ଏବଂ ଆକବରଙ୍କଠାରୁ ନିଜର ରାଜ୍ୟ ନେବାରୁ ବଞ୍ଚାଇଥିଲେ । ମାୟାଧର ମାନସିଂହଙ୍କ "ମହାନଦୀରେ ଜ୍ୟୋସ୍ନାବିହାର' କବିତାରେ ଗଙ୍ଗବଂଶର କୀର୍ତ୍ତିରାଜି ତଥା ଖାରବେଳ ବିରତ୍ୱର ଅଧିକାର ସାମ୍ପ୍ରତିକ ଓଡ଼ିଶାର ଦୁରବସ୍ଥା ତଥା ଉତ୍କଳର ନୌବାଣିଜ୍ୟ ପରମ୍ପରାକୁ ରଚନା କରାଯାଇଛି । "ସାଧବଝିଅ' କବିତାରେ ଉତ୍କଳର ନୌବାଣିଜ୍ୟ ପରମ୍ପରାକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ତାଙ୍କର "କୋଣାର୍କ', "ବାପୁତର୍ପଣ', "ବାରବାଟୀ', "ପତିତପାବନ ବୁଦ୍ଧ', "ରୂପତତ୍ତ୍ୱ', "ବୁଦ୍ଧ ଶରଣମ ଗଚ୍ଛାମି', "ବୁଦ୍ଧବାଣୀ',

"ବୁଦ୍ଧଦୂତୀ' କାବ୍ୟନାଟିକାରେ ଇତିହାସ ଚେତନା ରହିଛି । ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ରଥଙ୍କ "ନରାଜ' କାବ୍ୟରେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ପରିଚୟ ମିଳେ ।

ରାଧାମୋହନ ଗଡ଼ନାୟକଙ୍କ "ଉତ୍କଳିକା' ସଂକଳନରେ ଉତ୍କଳର ଗୌରବମୟ ଇତିହାସ ବର୍ଣ୍ଣନା ହୋଇଛି, ଏହି ସଂକଳନରେ ଅଧିକାଂଶ କବିତାରେ ଇତିହାସର ଚିତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । "ସ୍ମରଣିକା' ସଂକଳନର "ସ୍ମରଣିକା' କବିତାରେ ଉତ୍କଳ ଗଜପତି କପିଳେନ୍ଦ୍ରଦେବଙ୍କ ମହନୀୟତା ଓ ବୀରତ୍ୱର ଚିତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । "ଯାରବଡ଼ା କରାବାସ' କବିତାରେ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର କାରାଜୀବନର କଥା ରହିଛି । ଏହି ସଂକଳନସ୍ଥ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କବିତା ଯଥା – "କୋଟନଓ ଆଉ ଫେରିନାହିଁ', "ଗୁଖାସିପାହୀ', "ରତ୍ନଲାଭ' ଇତ୍ୟାଦି କବିତାରେ ମଧ୍ୟ ଇତିହାସର ସ୍ୱର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । "ମୌସମୀ' (୧୯୩୯) ସଂକଳନର "ଉଦ୍ଧାମ ସିଂ' କବିତାରେ ଜାଲିଓ୍ୱାନାବାଗ ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡର ଚିତ୍ର ଏବଂ ଉଦ୍ଧାମ ସିଂ ଦ୍ୱାରା ଜେନେରାଲ ଦୟାରଙ୍କ ହତ୍ୟା କଥା ରହିଛି ।

"ତୀବ୍ର ତେଜରେ ସଭା ବସିଥିଲା କ୍ଷୁବ୍ଧ ଦଳିତ ଜନତାର
କଥା ଉଠୁଥିଲା "ବଡ଼ ଧପାବାଜ ଆମ ଏ ବିଦେଶୀ ସରକାର
ଯୁଦ୍ଧକୁ ଆମେ ସମ୍ପଦ ଦେଲୁ ଢାଳି ଦେଲୁ ଆମେ ଲହୁ ଧାର
ଆମ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଦେଖିବାକୁ ବିଚାରିଲା ନାହିଁ ସରକାର
ଗୁଡୁମ ଗୁଡୁମ ଆବାଜ ଶୁଭିଲା ହୁକୁମ ଦେଇଛି ଓଡିୟାର"
ଅଗ୍ନିଶିଖାରେ କିଖେଳ ଖେଳୁଛି ? ହୁସିଆର ଭାଇ ହୁସିଆର
ବୁଲେଟ ଚାଲିଲା ଅସୁମାରୀ
ଭାଗଭାଗ ହୋଇ ଛୁଟିଲେ ହତାତ ଥିଲେ ଯେତେ ନରନାରୀ
ଝଡ଼ିପୋକ ପରି ଧରାତଳେ ଝଡ଼ିଲେ ମଣିଷ ଦଳଦଳ
ଛାତିକି ଲାଲରେ ରଞ୍ଜିତ ହେଲା ଜାଲିଆନାବାଗ ଭୂଇଁତଳ"
(ଉଦ୍ଧାମ ସିଂ)

ରାଧାମୋହନ ଗଡ଼ନାୟକଙ୍କ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କବିତା "କୃଷ୍ଣଚକ୍ର ଗଡ଼', "ଲାଲା ଲଜପତି', "ପୃଥ୍ୱୀରାଜ ପ୍ରତି ସଂଯୁକ୍ତା', "ଜୟଗାନ୍ଧୀ', "ଗାନ୍ଧୀଗାଥା', "ମଣିକାଞ୍ଚନ ଯୋଗ', "ବ୍ୟଥାର ଦାନ', "ବାରିପଦା' ଇତ୍ୟାଦି କବିତାରେ ଇତିହାସର ସ୍ୱର ଶୁଣିବାକୁ ମିଳେ । କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରିପାଠୀଙ୍କ "ଜୟୀରାଜଙ୍କ ଉତ୍ସାହବାଣୀ', "ସୈନିକ ସମାଧି', "ପାଇକ ମାଟିରଗାଥା', "ପାଟଶାଣୀ' କବିତାରେ ବକ୍ସି ଜଗବନ୍ଧୁଙ୍କ ଉପରେ ବର୍ଣ୍ଣନା ହୋଇଛି । ତାଙ୍କର "ଯୁଦ୍ଧଯାତ୍ରା' କବିତାରେ ଭାରତର ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର କଥା ଉଲ୍ଲେଖ ରହିଛି । ଜୟକୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ରଙ୍କ "ଅଂଶୁପା' କାବ୍ୟରେ ଚୋଡ଼ଗଙ୍ଗ ଦେବଙ୍କ ବୀରତ୍ୱ ଓ ଅଂଶୁପା ତଟରେ ତିଗିରିଆ ଗଡ଼ ଓ ବାଙ୍କୀଗଡ଼ର ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିବା କଥାମାନ ଲିଖିତ ହୋଇଛି । କବିଚନ୍ଦ୍ର କାଳିଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ "ଯୁଦ୍ଧ ସାମୁଖ୍ୟ ଗୀତିକା' ଏହି କାବ୍ୟରେ ଭାରତୀୟ ଇତିହାସ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଛି । ଆନନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ରଙ୍କ "ରଣତାଣ୍ଡବ' କାବ୍ୟରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧର କଥା ରହିଛି । ଗୋକୁଳାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ "ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳ', ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ "ସ୍ୱରାଜ ସଂହିତା', କୃଳମଣି ମହାପାତ୍ରଙ୍କ "ଗାନ୍ଧୀପୁରାଣ' କବିତାରେ ଗାନ୍ଧୀଜୀବନର ଇତିହାସକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ଅନନ୍ତ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ "ଉଦବୋଧିନି', ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ରାଉତରାୟଙ୍କ "ଅଭିଯାନ', ସଂକଳନସ୍ଥ "ଷ୍ଟେନ' କବିତା, "ଶିଳାଲିପି', କବିତା "ପାଣ୍ଡୁଲିପି' ସଂକଳନର କୋଣାର୍କ, ଶାହାଜାନ, ମାଟିଆ ବୁରୁଜରେ ଜହ୍ନ ଇତ୍ୟାଦି କବିତାରେ । ""ଅଭିଜ୍ଞାନ'' ସଂକଳନର "ତାଜମହଲ', "କବିତା- ୧୯୬୯'ର "ଜାଲିବାନାବାଗ', "ମାଟିଆ ବୁରୁଜରେ ଜହ୍ନ' । ତାଙ୍କର "ସଂହିତା' କବିତାରେ ୧୯୫୦ ମସିହାର ଭାରତ ପାକିସ୍ଥାନ ଯୁଦ୍ଧ ଉପରେ ଲିଖିତ ହୋଇଅଛି । "ଆସିଆର ସ୍ୱପ୍ନ' କବିତାରେ ବୈଶାଳୀ, ସିଂହଳର ମେଘବାହାନ ଓ ମୌର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ରାଟ ଅଶୋକବର୍ଦ୍ଧନ ବୌଦ୍ଧାନୁରାଗୀମାନଙ୍କ କଥା ରହିଅଛି । "ମଣିଷର ମୁହଁ' କବିତାରେ ୧୯୭୧ ମସିହାର ଭାରତ – ଋଷର ମୈତ୍ରୀଚୁକ୍ତିର ଇତିହାସ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । "ଅସାମାପିକା' କବିତାରେ ନନ୍ଦିକାର ମୂଲ୍ୟାୟନ କରାଯାଇଛି । ଠିକ୍ ସେହିପରି "ଶାହାଜାନ', "ସ୍ୱଦେଶଚିନ୍ତା' କବିତାରେ ମଧ୍ୟ ଇତିହାସର ସ୍ୱରକୁ ଶୁଣିପାରିବା । ଜ୍ଞାନୀନ୍ଦ୍ର ବର୍ମାଙ୍କ "ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଯୁଗର ସନ୍ଧ୍ୟା' କବିତାରେ ବୌଦ୍ଧପୀଠ ପୁଷ୍ପଗିରି ଓ ଲଳିତଗିରିର ପ୍ରସଙ୍ଗ ଲିଖିତ ହୋଇଛି । ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ରଙ୍କ "ବିଦ୍ରୋହୀ ଦିବାକର' କବିତାରେ ଓଡ଼ିଶାର ଐତିହାସିକ ପାଇକ ବିଦ୍ରୋହକୁ ଉପଜୀବ୍ୟକର ଲିଖିତ ହୋଇଅଛି । ଜାନକୀବଲ୍ଲଭ ମହାନ୍ତିଙ୍କ "ଫ୍ଳେମିଙ୍ଗୋ', "ଖୋରଧାଗଡ', "ମଣିଷର ମୁହଁ' କବିତାରେ ଇତିହାସର ସ୍ୱର ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ଗୁରୁପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତିଙ୍କ "ହାତ' କବିତାରେ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ହତ୍ୟା ସମୟରୁ ଭାରତରେ ସନ୍ତ୍ରାସବାଦ ପ୍ରବେଶ କରିଥିବା କଥାକୁ ଇତିହାସ ସ୍ୱୀକାର କରେ ବୋଲି କବି ନିଜେ ସ୍ୱୀକାର କରିଛନ୍ତି । "ଅପେକ୍ଷା' କବିତାରେ ବୁଦ୍ଧ ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ମହତ ଚେତନା ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଛି । କବି ବେଣୁଧର ରାଉତଙ୍କ "ହରପପ୍ପାରେ ସନ୍ଧ୍ୟା', "ମହେଞ୍ଜୋଦାରୋରେ ବର୍ଷା' କବିତା ଦୁଇଟିରେ ବିଶ୍ୱ ଇତିହାସ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କବିତାରେ କପିଳାବସ୍ତୁ, ଉଜ୍ଜୟିନୀ ଓ କଳିଙ୍ଗର ଇତିହାସ ସମର୍ଥିତ ଘଟଣାବଳୀକୁ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । କବି ବିଦ୍ୟୁତପ୍ରଭା ଦେବୀଙ୍କ "ଘାସର କବର' କବିତାରେ ଜୀବନର ସମସ୍ତ ସୁଖ ଓ ସମ୍ଭାବନାକୁ ସ୍ୱଇଚ୍ଛାରେ ଦେଇଥିବା ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ଯାହାନ୍ଗୀରାଙ୍କ

ତ୍ୟାଗକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ତାଙ୍କର "ଓଡ଼ିଆ ବୀର ଜନ୍ମଭୂମି ଓ କୋଣାର୍କ' କବିତାରେ ମଧ୍ୟ ଇତିହାସର ସ୍ୱର ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ମନୋଜ ଦାସଙ୍କ "ପଦଧ୍ୱନି' ବ୍ରଜନାଥ ରଥଙ୍କ "ଭାରତ ବର୍ଷ', "ଅନ୍ଧଦେଶକୁ ଗଲି', "ଇତିହାସ କିଏ ଗଢେ' ଇତ୍ୟାଦି କବିତାରେ ମଧ୍ୟ ଇତିହାସର ସ୍ୱରକୁ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ଯଦୁନାଥ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ 'ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ବୁଦ୍ଧ', ପ୍ରତିଭା ଶତପଥୀଙ୍କ "ସରଦେଇ', ରଘୁନାଥ ଦାସଙ୍କ "ଲେଲିନ, "୧୯୭୫' "ମହାନାଟକ' "୭ମ ଅଙ୍କ', ଦୀପକ ମିଶ୍ରଙ୍କ "ବିଚାର', "ଇତିହାସ', ସୀତାକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ "ଭୁବନେଶ୍ୱର', "ଭୁବନେଶ୍ୱର ୨', "କଳାହାଣ୍ଡି', ଜଗନ୍ନାଥ ପ୍ରସାଦ ଦାସଙ୍କ "କୋଣାର୍କ', "ଧଉଳି', "ପ୍ରତ୍ନତତ୍ତ୍ୱ', "ଇତିହାସ', "ଭଙ୍ଗାମନ୍ଦିର' । ସୌରୀନ୍ଦ୍ରୀ ବାରିକଙ୍କ "ଚହଲା ପାଣିରେ ଘଡ଼ିଏ' କବିତାରେ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଅହିଂସାନୀତିର ଚିତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ଜଗନ୍ନାଥ ପ୍ରସାଦ ଦାସଙ୍କ "ଆହ୍ନିକ' (୧୯୯୦) ସଂକଳନର "ଭୁବନେଶ୍ୱର', "ହିରୋସୀମା', ହରିହର ମିଶ୍ରଙ୍କ "ଶଙ୍ଖନାଭି' (୧୯୭୩) ସଂକଳନସ୍ଥ "କୋଣାର୍କ', "ଲାଲ କଢର ତପସ୍ୟା', "ରାଣିଗୁମ୍ଫା' । ପ୍ରସନ୍ନ ପାଟଶାଣୀଙ୍କ "ଆକର' ସଂକଳନସ୍ଥ "ମାର୍କ୍ସ', "ଲେଲିନ' କବିତାରେ ଇତିହାସର ସ୍ୱର ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ହରିଚନ୍ଦ୍ର ବେହେରାଙ୍କ "ତଥାପି ପାଦପ' (୧୯୭୫) ସଂକଳନରେ "ଧଉଳି' କବିତା, ପ୍ରସନ୍ନ ପାଟଶାଣୀଙ୍କ "ଖୋର୍ଦ୍ଧାର କବିତା ମୁଁ ପଢ଼େ' (୧୯୮୯) ସଂକଳନରେ ଖୋର୍ଦ୍ଧାର ଇତିହାସ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଅଛି । ନିରଞ୍ଜନ ମହାନ୍ତିଙ୍କର "ଅନ୍ତଃସ୍ୱର' (୧୯୯୭) ସଂକଳନର "ଚିତା' କବିତାଟି ବାଜିରାଉତଙ୍କ ଉପରେ ଲିଖିତ ହୋଇଛି । ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ମିଶ୍ରଙ୍କ "ମୁଖଶାଳା' ସଂକଳନସ୍ଥ "ପ୍ରତ୍ନତତ୍ତ୍ୱ' "ଶିଳ୍ପୀ' କବିତା, ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ "ଅପସରୀ କଥା', "ଭୁବନେଶ୍ୱର' କବିତାରେ କଳିଙ୍ଗର ଉତ୍‌ଥାନ ପତନର କଥା ରହିଛି । ତାଙ୍କର "ଶ୍ରିବସ୍ତିରୁ ଶ୍ରାବସ୍ତି' ସଂକଳନରେ ସୁଜାତା, କାରୁବାକି, ଆମ୍ବାପଲ୍ଲୀ, କପିଳାବସ୍ତୁ, ଅମ୍ବାପଲ୍ଲୀ ଇତ୍ୟାଦିର କଥା ରହିଅଛି । କବିଙ୍କର "ସାରବରମତୀ' ସଂକଳନର ଉଜ୍ଜୟନୀ, ମଗଧର କଥା, ବିବେକାନନ୍ଦ ପାଣିଗ୍ରାହୀଙ୍କ ସମୟର ନଇଁ (୨୦୦୦) ସଂକଳନରେ ମଧ୍ୟ ଇତିହାସର କଥା ରହିଛି ।

ଉପସଂହାର :

ସାହିତ୍ୟ ଓ ଇତିହାସ ପରସ୍ପର ସହିତ ଜଡିତ । ଇତିହାସର ଘଟଣାବଳୀକୁ ସାଇତି ରଖିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ଇତିହାସର ଅନ୍ୟ ଏକ ରୂପ ଭାବରେ ସାହିତ୍ୟ କାମକରେ । ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟକବିତାରେ ଇତିହାସର ପ୍ରଭାବ ବହୁଳ ଭାବରେ ପଡ଼ିଛି । ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟ ସାହିତ୍ୟରେ ଇତିହାସକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ କବିମାନେ ଉଲ୍ଲେଖ କରୁ ନ ଥିଲେ କାରଣ କାବ୍ୟଗୁଡିକ ସଂସ୍କୃତକାବ୍ୟର ଆଧାରରେ ଲେଖୁଥିଲେ। ଚରତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଇତିହାସର ପ୍ରଭାବ ନ ପଡିଲେ ମଧ୍ୟ ପୃଷ୍ଠଭୂମିକୁ ଆଧାରକରି ଇତିହାସ ଗତିକରି ଚାଲିଛି । ଇତିହାସ ସବୁବେଳେ ସମାଜର, ଦେଶର, ଜାତିର ଗତ ଆଗତ ଜୀବନର ସ୍ୱାକ୍ଷର ବହନ କରିଚାଲୁଛି ଓ ଚାଲୁଥିବ ମଧ୍ୟ । ଇତିହାସ ସବୁବେଳେ ଜୀବନ୍ତ । ଏକ କାଳଖଣ୍ଡରେ ଯାହା ସବୁ ଘଟଣା ଘଟିଯାଇଥାଏ, ତାକୁ ସାଇତି ରଖିବା ପାଇଁ ଇତିହାସ ହିଁ ବିଶେଷ ଭାବରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ଇତିହାସ ଓ ସାହିତ୍ୟ ପରସ୍ପର ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ । ଉପରୋକ୍ତ ଆଲୋଚନାରେ ୧୮୮୦ ରୁ ୨୦୦୦ ମସିହା ମଧ୍ୟରେ ଘଟିଥିବା ଐତିହାସିକ ତଥ୍ୟାମୂଳକ ଘଟଣାବଳୀକୁ ବା ଇତିହାସର ପ୍ରଭାବକୁ କାବ୍ୟକବିତା ମାଧ୍ୟମରେ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସୂଚନା ଦିଆଯାଇଛି।

ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ :

(କ) କବିବର ରାଧାନାଥ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ – ସଂ – ମିଶ୍ର ପ୍ରସନ୍ନ, ଦାଶ ଦେବେନ୍ଦ୍ର, ଗ୍ରନ୍ଥାମନ୍ଦିର ୨୦୧୦

(ଖ) ଫକୀରମୋହନ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ : ପ୍ରକାଶକ – ମିଶ୍ର ଅନନ୍ତ, କଟକ ସ୍ଟୁଡେନ୍ଟ ଷ୍ଟୋର କଟକ, ୧୯୬୩

(ଗ) ଗଡ଼ନାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ : ପ୍ରକାଶକ – ମହାପାତ୍ର ଅଭିରାମ, ଗ୍ରନ୍ଥ ମନ୍ଦିର କଟ. ୨୦୧୨

(ଘ) ରାଣୀଦୁର୍ଗାବତୀ : ଡମ୍ବଦୁଧର ପରିଡ଼ା – ବହିଦାର ସୁରେଶ ଚନ୍ଦ୍ର, ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରେସ୍, ୧୯୩୫

(ଙ) ଶ୍ରୀବସ୍ତିରୁ ଶ୍ରାବସ୍ତି : ପାଣ୍ଡବ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ - ଅପୂର୍ବା ମଧୁସୂଦନ ନଗର, ଭୁବନେଶ୍ୱର ୨୦୦୮

(ଚ) ଓଡ଼ିଶା ଇତିହାସ : ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରିତୀଶ - ଆମ ଓଡ଼ିଶା, ୨୦୧୧

(ଛ) ଓଡ଼ିଶାରେ ମୁକ୍ତିବିଦ୍ରୋହ : ଜେନା ଯଦୁନାଥ, ଜଗନ୍ନାଥ ରଥ, ବାଲୁବଜାର, କଟକ, ୧୯୭୮

(ଜ) କାବ୍ୟ କବିତା ପ୍ରାଚୀନରୁ ସାମ୍ପ୍ରତିକ : ଡ଼ ମହାପାତ୍ର ପ୍ରେମାନନ୍ଦ, ସତ୍ୟନାରାୟଣ, ବୁକ୍‌ଷ୍ଟୋର, ୨୦୧୯

(ଝ) ସବୁଜରୁ ସାମ୍ପ୍ରତିକ : ଡକ୍ଟର ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ଶତପଥୀ, ଗ୍ରନ୍ଥମନ୍ଦିର, ଡିସେମ୍ବର ୨୦୧୬

(ଞ) ସତୁରୀରୁ ସାହସ୍ରାବ୍ଦୀ ଡକ୍ଟର ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ଶତପଥୀ, ପ୍ରାଚୀ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ, ୨୦୧୯

(ଟ) ଆଧୁନିକ କବିତାର ଉତ୍ତରାୟଣ : ପାଣ୍ଡବ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ପାଣ୍ଡବ, ଆର୍ଯ୍ୟବେଦାନ୍ତ ପବ୍ଲିଶର, ନୂଆପଲ୍ଲୀ ଭୁବନେଶ୍ୱର, ୨୦୦୭।